

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

અનુક્રમાંક ૬૪૯ કિંમત ૩ રૂ.૧૧/

ગ્રંથનામ ૨૭૨૫૧ ૬૨૬-૧

ઘડાઈક

સુરેખા હરણ.

રચનાર.

ગંગાશંકર હરગોવિંદ

હા. મહેમદાવાદની-સ. નિ. ગોહતાળ.

પ્રસિદ્ધ કરનાર.

અંબ કૃષી તથા કેશવલાલ મનસુખરામ.

ખીલ આજીવી.

અમદાવાદ

ખાડીઆમાં અમરતજાલના માહાદેવમાં અં

દ્રોહ્યપ્રેસમાં મહેતાળ પિતાંખરદાસ નિ-

ભાવનદાસે છાપ્યું.

સંવત ૧૯૩૦

સન ૧૯૭૩

કિંમત ૩ આના.

ગ્રામીણ વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગ્રામીણ ઓપીરેટિંગ-સંગ્રહ

૬૩૮

૬૫૬

અંત ક્ષેત્ર સંબંધી હક પાતાને સ્વોચીન રાખ્યા છે.

અર્પણ પત્રીકા.

રાવ સાહેબ મયારાગ શંભુનાથ અમદાવાદ વિભાગ
ના ડેપુટી એન્જીનેરિંગ ઇન્સ્પેક્ટર,
સાહેબ

આપ કેળવણીના કામમાં ઘણી કાળજી રાખો છો,
વિદ્યાના ફેલાવાને અને સુધારાને આશરો આપો છો તથા
શુભરાતી ભાષામાં એથી બહાર પડતા જોવાને આવર ર
હો છો, તેમજ એકદારને પણ શક્તિ આપ્યું આપો છો, વ
એ સોંકવેલ કામમાં આપનું ગતિ શુભાચેત્સુ જોઈ આ
નાહાનું સચીખું કૃતક આપને અરપણ કરેછું.

આપનો આત્મકીર્ત

જેવક

અંધ ઠવી

સુચના.

આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તી સને ૧૮૬૯ માં ઠા
હો હતી. તે ખપી જવાથી તેના આહકો તરફથી માગણી
ઉભી રહેવાથી આ બીજી આવૃત્તિ સુધારીને બહાર પા-
ડી છે.

નિશાળના કામસર પ્રેક્ષિટો તપાસવા ઉપર પુરી ન
જર રહી શકી નથી, માટે કાંઈ હાથ નજર આવે તો વાં-
ચનાર દરજુજર કરશે.

આ વિશય બ્રહ્મ સોડા વિવિધ રીતે ફરફાર કરી
તથા વધારે ઘટાડો કરી ગાતા હશે; પરંતુ તે ઉપર નજર
નહી. સખતાં આ પુસ્તકમાં ફોરવ પાંડવ પીત્રાર્થ ભાષ્ય છે.
પાંડવ પવિત્ર અને શાંત શ્વભાવના છે. ફોરવ કપટી ને
કુસંપી છે. પાંડવ સાથે ફોરવ કુસંપ જોડે છે. પાંડવ છેવટ
તેમની બ્રહ્માબ્દ થાય છે ને પાંડવ ક્રતેહ પામે છે. તેનો
અરેખરે ચીતાર એ આપસો છે.

ગં. હ.

સુરખા હરણ.

મંગળા ચરણ.

કોહરો.

લઘુ બુદ્ધિ લઘુ વેષથી, કવિતા ચરચું આજ;
વિનય કરીને વર્ણવું, કિંકરછું કવિ રાજ; ૧

આર્યા વૃત.

ગિરિતપા પતિ પુત્રો, ગણપતી ભવદુષ્પ વિદન સકળહર્ષી;
કરજોડી શીશનામી, ગમન કરેછું કપાળુ જગ કર્વી. ૧
સરસ્વતી શરણે લેજો, અવિચળ વાણી સદાય માઆપો;
સંકટ સરવે કાપો, ત્રીલુવન ત્રાતા અભયપદ પાપો. ૨
રેઅકળીતકળ કર્વી, અદભુત લીલા અગાધછે તારી;
અગણિત ગુણની ગણના, ગણવા શક્તિ નથી જરે મારી. ૩
અચળ અમરતું હવા, અવિચળ પદનો પાર નહી પામું,
દેવકી નંદન હવા, સાદાંગે એ પ્રભુ શીશ નામું. ૪
ભયું એ જગ કર્વી, અંધ ઉતારો અથ ઇતિ સારો;
ભગવંતા ભુદેવા, આરંભ્યો અમ સકળ કરે મારો. ૫
પ્રાચીન કાળમાં હસ્તિનાપુર કરીને એક શહેર હતું

ત્યાં કૌરવને પાંડવ (એ રાજાઓ) થયા. કૌરવ એ પાંડવ-
ની ઉપર દ્વેષભાવ ધણી રાખતા. કૌરવ એ સોભાઈ હતા.
તેમાં દુર્યોધન સઉથા મોટાહતો. પાંડવ એ પાંચ ભાઈ હતા.
ધર્મ, અરજુન, નીકુળ, સહદેવ, અને ભીમસેન એ પાં-
ચ ધણી ખળીઆ ને પરાક્રમી હતા. જંગ વાધના એક
ખરપાને શીઆળના ૧૦ ખરપાંને ભા નથી-તેમ એ
કૌરવો ૧૦૦ હતા પરંતુ એ પાંડવોની કશી ગણતરીમાં ન-
હોતા. તોપણ પાંડવો તથા તેમની મા કુતા એ દુષ્ટ
રાજા દુર્યોધનના દ્વેષભાવથી કંટાળીને હસ્તિનાપુરની જો
ડના ઇંદ્રપ્રસ્થમાં જઈ રાજ સ્થાપ્યું

એક સગયે ઇંદ્રપ્રસ્થની રાજ સભામાં યુધીષ્ઠર
(ધર્મ) અરજુન, ભીમસેન, સહદેવ, નીકુળ, દ્રોણદી, વીહર,
ભીષ્મદ્રોણાદિક ખીરાજમાન થયા હતા. ત્યારબાદ ખીજ
દેશ દેશના ઇન્દ્રપતિ ખીરાજ્યા હતા, ત્યાં ગાન તાન અ
ને નાટા રંગ થઈ રહ્યો છે. તથા વાજીત્ર વાગી રહ્યાં
છે તથા નાના પ્રકારનાં ભાષણો થાય છે, ને વધકુંડની
લીલા થઈ રહી છે. ત્યાં ધર્મ રાજાને યાજે અરજુનનો
કુવર અભીમુખ આઠ વર્ષનો ખોટા હતો તે સભાની માંહે
અંદ્રની પેઠે પ્રકાશ માન થઈ રહ્યો હતો તેણે સમે દ્વંશીકાં
પુરીથી એકે ભાટ આવી અઠયો તે સભામાં આવીને
ખાલ્યો.

ગીતી છંદ

અતિશય સુંદર લીલા, ઈંદ્રપુરી તો ઈંદ્રપ્રસ્થ આવી,
પંચદેવ આ પાંડવ, સચુદ્રી સદ્ગુણિ સમા મને ભાવી. ૧

ધર્મ રાજાએ તેને આદર સત્કારથી આસન આ
પ્યું પછી ભાટે અભિમુન્યને દખીને ધર્મ રાજાને પુછ્યું
કે આ રાજકુમાર કોણ છે ત્યારે ધર્મ રાજાએ કહ્યું
અરજુનનો કુંવર અભિમુન્ય છે.

ભાટ—એનું વેવિશાળ કપાં કર્યું છે.

ધર્મ—એને યોગ્ય કન્યા હજુ મળી આવી નથી.

હોહરા.

ભાટ—દ્વારામતિ શુભ શોભતી, ત્યાં શ્રી જુગદાષાર;
અજિભદ્ર સરખા ભાત છે, સૈરાવલ્લિ અવતાર. ૧

તેને તનયા શુભ ભરી, નામ સુરખા ભણ;

દેવંત તનયા દેવતી, તેની બાળ સુભણ. ૨

ધર્મ—(ગીસ્મીતુ પછને) ભાણિજ મામાની કન્યાને પરણે?

ભાટ—મામાની છોડીને કુંવર છોકરાનું લગ્ન રહુ

વેદમાં થાય છે. માટે રાજા ધીરાજ એ વાતની

કશી અડચણ નથી ને મને રજા આપો કે દ્વા-

રીકાં પુરી જઈ માથુ કશીએ. ધર્મ રાજાએ તેને

ખુશીની સાથે રજા આપી. ભાટ ત્યાંથી નીકળી

થોડા દિવસમાં દ્વારીકાંપુરી આવીને શ્રોકમને મ

ળે નમ્યો.

ભાટ—જાવણી.

ઈંદ્રપ્રસ્થ શુભ શહેર અનુપમ, પાંડુ તન ત્યાં રાજ કરે.
 અરજીનનો તન અતુરશીરોમણ. અભિમુન્ય મારે મન કરે;
 લક્ષણવંતો લાડકવાળો, છત્રપતી સહિયો સારો;
 સુમદ્રાસુત અભિમુન્ય એતો, તેશું વિવા વિસ્તારો. ૨
 કમ—અમારો ભાણેજ ને અભિમુન્ય તેને કેમ ક-
 ન્યા પરાણાવાય?

લાવણી

ભાટ—દક્ષિણ દેશી રધુવેદીઆ, મારાણી ને કેવાએ;
 તેને વંશે ભગની સુતને, કન્યાદાનજ દેવાએ.
 તે ગાટે એ કાર્ય કરવું. ને પાંડવ એ ભગત તમા
 રા છે, તમે એને કન્યાદાન રેતા આબાહો ગાટે ભાણેજ-
 ને કન્યાદાન દેવું એ ધણું સારું છે.
 તે સાંભળીને કરમજીએ ખળીભદ્રને વાત કરીને કે
 હું કે પાંડવ સુત અભિમુન્યને કન્યાદાન દેા ને શ્રીકૃષ્ણ
 દેાકૃષ્ણ, રૂપનાણું આદી ઈંદ્રપ્રસ્થ મોકલાવી વીવા કબુલ કે
 રહો.

ગીતી છંદ.

ખળિભદ્ર તનયા સુરેખા, તેશું અભિમુન્યતણા વિવા થાએ
 વાત સુણી કુર્યોધન, અંગે આકુળ બાકુળ અકળાએ ૧
 દાહરો.

હરનિશ દિન મન સુરેખું, મગટે અગની નવાળ

કપડી દુર્યોધન પછી, કપટ કરે તત્કાળ. ૧

એક વેળાએ પાંડવ અને દ્રૌપદ એ બેઉ દુત રગ-
વા બેઠા. તેમાં એવી સરત હતી કે જે હારે તે રાજ્યા-
ટ મુકીને વનવાસ જાય. હવે દુર્યોધન કપટ કરીને જીત્યો
ને પાંડવ હાર્યા તેથી પાંચ પાંડવ દ્રૌપદી વન સંધાવ્યા
ને દુર્યોધન હસ્તિના પુરમાં રાજ કરવા લાગ્યો. ધતરાષ્ટ્રને
તન જે દુર્યોધન તેણે શકુની દુસ્વાધન ત્રિગેરેને બાંધાવીને
શેઠરમાં આંખ ફેરવી કે પાંડવની પક્ષે જે રહે તેને દુર્યો-
ધનની આજી.

નગરમાં સુભદ્રા તથા અભિમુન્યુ અને કુંતા ધણુંક દુઃ-
ખ પામે છે ને પાંડવને ધણુંક દિવસ વીતી ગયા. ને પેલા
રાજાએ ધણું હરખથી રાજ ભિગવે છે ત્યાર પછી રાજ
સભા ભરાઈ તેમાં દુર્યોધન કરાજી. શકુની. દુસ્વાસન આ-
દી પ્રધાનાદીક ખીરાખ્યા હતા. તેઓ પ્રત્યે દુર્યોધન બા-
હ્યો. પાંડવને વનવાસ કાઢ્યા. તેથી આપણને મહા સુખ
થયું. વળી ખીજું કાંઈ સાલ રહ્યું હોય તો કાઢીએ.

ત્યારે કરાજી શકુની દુસ્વાસન બોલ્યા. અભિમુન્યુને
વીવા સુરેખા સાથે કર્યો છે તેને આપણે ફેક કરાવી ને આ-
પણા લક્ષ્મણાનો વીવા કરાવીએ ને દ્વારામનીએ વીદુરજી-
ને મોકલો તે તેમણે કશને એવું કહેવું.

હોહર

પાંડવ વનમાં આલિઆ, ધણા વિતિ આ કાળ;

બળોભદ્ર તનયા તણિં, જાએ કન્યા કાળ. ૧

દુર્યોધનના પૂત્ર જો, લક્ષ્મણી લહે વાપ;

એથી વર ખીજો નહી, લાડકવાઓ રાપ. ૨

પરણાવો પ્રીતે થકી, સુરખા તે સાપ;

કારજ એ થાએ ભલું, જોશ્ર વાઇકુંઠનાથ. ૩

આ સાંભળી સર્વે ખુશી થયા ને દુર્યોધને વીરુજ
ને ખાલાવ્યા. તેણે સર્વે વૃતાંત કહ્યું કે તમે જઇને લક્ષ-
્મણીનો વીવા કરાવો ત્યારે વીરુજ ખાલ્યા.

છપથ છંદ.

ધિક ધિક દિગ મુઠ અંધ, અંધ અંધાણી આવ્યો;

પાંડવ પરમ પવીત્ર, સાથતું રનેહ ન લાવ્યો;

દૂષ્ટ રથો મંડાળ, ધોર કર્મ ધટ ભરીઓ;

ધડિમાં ધટનો ભંગ, ગર્વથી રાવાણ મરીઓ.

તું છાકિ છાકિને થં ફરે, તુજ શિરપર મૃત્યું ફરે;

ભજ ધનુષ પાપી પ્રાંછીઆ, જનમ મરાણ ભય હરિહરે. ૧

દોહરો

સમજાવ્યો સમજ્યો નહીં, ધૃતરાષ્ટ્રનો તન;

ત્યાં વીરુ પંથે પળ્યા, જ્યાં શ્રોકમજીવન. ૧

વીરુજ દ્વારીકાંને પંથ પળ્યાને થોડા દિવસમાં યાદ-
વરાયને આવી સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કર્યો. ક્રશે સારા
આદરમાનથી આસન આપીને સુભદ્રા અભિમુખ્ય આદીના
ખપ્પર પુછી. વીરુજ થોડીવાર પછી ખાલ્યા.

મનહર છંદ.

સુણી મહારાજ દિન દયાળ કૃપા નિધાન;
 દ્વારમતી આવ્યો આજ અરજ ઉચારવા;
 અરજીન તારા ખાળ, અભિમુન સુરેખાનું;
 કબુલ કરચુ છે આપે, લગન કરાવવા;
 પાંડવ સિંધાવ્યા વન, જાપ કન્યા કાળ માટ;
 હવે રાવ કૌરવને, અંતરમાં ધારવા;
 લક્ષ્મણા લાલ રૂપવંતો નહી ખામિ કરી;
 પરાણવો પ્રિત કરી, ઉગંઘ વધારવા. ૬

આ સુણી ક્રમજી વિસ્મીત પામ્યા ને મનમાં સમ-
 જ્યા કે આમાં દુષોધનનું કપટ છે ને એમને પાંડવ ઉપર
 ઇર્ષ્યા છે માટે આ બનાવ દુષો હોય એમ જણાય છે.

હવે ક્રમને તો અભિમુનનેજ સુરેખા પરાણાવવી છે
 પણ કૌરવનું માન ઘટાડવાને અને તેના ગમત જોવાને
 વાસ્તે ક્રમજીએ ગોઠવણી કરી એવામાં બળીભદ્રજી આવી
 પોહોચ્યાતેમને વિદુરજીએ સર્વ વૃતાંત કહી સંભળાવ્યુંપછી
 બળીભદ્રજીએ શ્રીક્રમની આજ્ઞા સેધ શ્રીકૃષ્ણ આપ્યું. તે લઇ
 વીદરજીરથમાં બેસીને હસ્તિનાપુર આવ્યા. ત્યાં દુષોધન, ક-
 રણ શકુની દુસ્પાશન આવ્યા. તે વીદરજીને ચરણે નમ્યા
 ને રાજાએ પત્રિકા વાંચીને બધી સભામાં સંભળાવ્યું.

રાગ ધોળ.

શુભ હસ્તિનાપુર અતી સોભતું, ત્યાં રાજા કૌરવ પતી નાથ;

સોભે સહુ સાથ, ઉમંગથી આવજો. ૧

લખીતંગ દ્વારામતી પૂરથી, લખે પ્રીતથી વેકુંઠ નાથ;
ખળીભદ્ર સાથ, ઉમંગથી આવજો. ૨

પત્ર મોકલ્યું વીકુર સાથરું, વાંચી રાખ્યુંએ અંતઃકર્ણ;
કૌરવ ગુણ શર્ણુ ઉમંગથી આવજો. ૩

સુદે એકાદશી વેશાખની, રૂણે આવીઓ મંગળવાર;
લગન નીરધાર, ઉમંગથી આવજો;

લગન કામ કરોને ઉમંગથી, લાવો જન રહુણી રાજેડ;
પુરો મન કોડ, ઉમંગથી આવજો; ૫

આવો નવરંગ વાજાંત્ર લઇને દેશ દેશના તેડજોરાય.

રેડુ કહેવાય ઉમંગથી આવજો; ૬
ગજ તુરંગ ને શણગારજો, રથ ગાફા સુભટ સરદાર;

લઇ શણગાર ઉમંગથી આવજો; ૭

કચી આનંદ વેહેલા પધારજો કરો સફળીતમન કામનાય
લખે પદરાય, ઉમંગથી આવજો. ૮

કાગળ સાંભળી દુર્યોધન આદી ઘણા ખુશી થઇ ગયા
ને વીગતે કચીને ઘેર વીવા માંડ્યો, ને તરીઆ તોરણ
ખાંધ્યાં વાજાંત્ર વાગી રહ્યાં છે. નૌતમ નારી ગાયન ક-
રી રહી છે.

દોહરો.

વિવા વિગતે માંડીઓ, મંડપ રચીઓ રાય;

આપણે ઉરછવ ઉપનયો, અંગે હરખ ન ગાય. ૧

અનુપમ શાભા અતિ ધણી, પરે ગુવતાં દિન જાપ;

ગંગાશકર 'ક' હવે, વીરતાથી ગણિગાય. ૨

રાજસભામાં સરવેરાજન બીરાજમાન પછરહ્યા છે, દુર્યોધન-
પાતાના સૌ ભાઈ તથા પ્રધાન સુધા રાભામાં બીરાજ્યો
છે દ્રોણગુરુ, કૃપાચાર્ય, કરણ, શકુની, દુર્યોધન આદીક આવે
લાં છે બજ; અશ્વ, પાનખી ને અદારલોહી દળ તઇપાર
પછ રહ્યું છે. નીસાનના ગડગડદ અંધ રહ્યા છે આ વારતા
સુભદ્રા કુંતા જાણતા નથી. પરંતુ એક દીવસે. સુભદ્રા
દાતણ કરતા બેઠાં હતા ત વેળાએ જ્યાં વીરુદ્ધ
આવી અઢ્યા તેમજે જોઇ સુભદ્રા પુછવા લાગ્યાં
કે હે વીરુદ્ધ દુર્યોધનને ઘેર ધોમધુમ થઇ રહી છે,
રશરશના છત્રપતિ આપ્યા રહ્યા છે, અને યાજ્ઞવલ્ક્ય વાંચી
રહ્યાં છે એ શપેનું કારણ શ? ત્યારે વીરુદ્ધ બોલ્યા
કુટમ્બીનો રાજા દુર્યોધન અંધનો અંધ અહ કારમાં છેકે
હો. તેણે માફા આનંદ થકા માંડ્યો છે.

સુભદ્રા—સૌ અન્યાય એવો કરે છે!

વીરુદ્ધ—ગારાથી તે કહી શકાય તમ નથી.

સુભદ્રા—માફા કરાગિયાના માફે રૂપ અડખણ છે ત

તમકીકથી કહેા (શું પાંડવજી કાંઈ પડતી આવી?)

વીરુદ્ધ—માફે કરજો, માફે કહણુ બચન કેહેવું પડે

(૧૦૩)

દોહરો

પાંડવ વનમાં કાઢીઆ, કપડી કુડો કાળ;

લક્ષ્મણો પરણાવવા, તોડયું વેશિયાળ. ૧

સુભદ્રા—સારે શું મારા અભિમુખનું વેશિયાળ તોડયું?

શ્રીકૃષ્ણ—(દીલગીર થઇને) હા, અભિમુખનું ભંગ કરી લ
લક્ષ્મણનો વીવા માંડ્યો.

સુભદ્રાને આવી વાત સાંભળીને દીનપરદીન
થઈ દીલગીરી ઉત્તપેન થવા લાગી. ને તેનું શું
શીત્લીત વદન કરગાવા લાગ્યું. કુંતા પણ મહા
આપદામાં આવી પડ્યાં.

રાગ પરજા.

કુખી કુખ દરીઆની ગાંઢિરે, પ્રભુ વિના કોં બાહ સાંઢિરે;

વીકરજી તણી વાત સુણી, ઠળી થરણી સુભદ્રા નાર;

સુધસુધ સરવે લુલ્હી ગાઇ જામની રડતા તે આપરંપાર,

કુખી કુખ દરીયાની ગાંઢિરે,

પ્રભુ. ૧

પાંડવ પાંચતો સીધાવીઆ વન, અભીમુખ નાનો બાળ;

મહિમર માંડે મહા સુખવંતુ ઉઠે ત્યાં અગ્ની જ્વાળ.

કુખી કુખ. ૨

બળીભદ્ર કમને આશું થયું ને, ભાગીયું વેશિયાળ;

એન બાણે ને કુખમાં નાંખ્યાં, ઉપડી ગયું માસાસા.

કુખી કુખ. ૩

કમને નેગે આવું બન્યું, વળી પાંડવ માલ્યા વન,

સ્વામી, દીઝર જોઃ આવોને વેહેલા, પીડે છે દુર્યોધન.

કુખી કુખ. ૪

એમ ઘણું કલપાંત કરંતા, રૂવે સુભદ્રા નાર;
વચ્ચ ગાભુપણ ભીજી મર્ષાં બંધાં, આલ્યાં આંસુઓપાર.

કુખી કુખ. ૫

(પછી જરા હિંમત પકડીને ધીરજ પાડીને બોલી)
આવશે કાલે વન પછી પાંડવ, દીઝર આવનવીર;
કૌરવ અંશને સૌધીને ભારે, આલે સસીતા રૂધીર.

કુખી કુખ. ૬

પાંડવ રૂપી અગ્ની પ્રગટ થઇ બાળશે કૌરવ વન;
અરજુન અંસા અભિમુન બાળક, કરશે અંધારાને પતન;

કુખી કુખ. ૭

ગંગાશંકર મુખ વાણી વડે પછી, ધીરજ આપ વિદુર,
કુંતા સુભદ્રાનો શોક ન જાએ, નેત્રમાં આંસુનાં પુર,

કુખી કુખ. ૮

વીદુર—હું દ્વારકાં ગયો ત્યારે કરને કહ્યું હતું કે અભિમુન્ય
ને સુરેખાનો પુર્વ જનમનો સંબંધ છે તે કાઠી છે.
પાંચે ટળવાનો નથી. એવે બળીભદ્રજી આંખા
ત્યારે મને ક્રમે સાન કરી ત્યારે મેં બળીભદ્રને સ-
ર્વે વાંત કહી ત્યારે ક્રમજીએ જાણી જોઇને કૌ-
રવને શવરાવવાને સારૂ હા કહી. એમ વાંત કરતાં
સુર્ષ અરત પાંચે ને અભિમુન્ય ઘેર આંચો છે

(૧૨)

જાને દોલગીરીમાં જોઈને.

દોહરો.

ઠંડાણ વચન ઠહી લુગને, દુભ્યાં માંડી આજ;

રસના છેડે એહની, જુદું કરે એ કાજ. ૧

કુંવરનાં વચન સાંભળીને સુગદ્રાને આંસુનીધારા
પાલી ત્યારે તેને ઠંડે અભિમુન્ય વજગીને જાહેરો શું
બને મારા પિતા સાંભરજો કે નેત્રમાં નીર આજ્યાં અ
ભિમુન્ય તેને ઘણું વારે છે. હું માતાજી તમે ક્યાં કાચું
જા કમી દોહો મારા પીતા અરજીન કાલે આવશે ને
માર દહાડા દુર્લભનનો ભાણે તે સ્વપ્ના જવુંછે ને તે
પાંડુ પુત્રથી પતન થશે. (સુભદ્રા.)

દોહરો.

કોરવનું ધારું થશે; નજી પાંડવ લાજ,

કુળ લાંછન લાજે ધણું, અભિમુન્ય આજારાજ. ૧

તારે વેવાશાળ તોડીને તારી પીત્રાઈ પરજી છે ને
તેનાં વાજીત મારા રૂઢ્યને ભરેછે. મારા જઈ યુધીષ્ઠર
પ્રત્યાર કે કંથ કાંઈ નથી ને મુજ અખળાનું શું જોર ત્યારે
અભિમુન્ય કહે કે મારે પણ શું જોર ચાલી શકશે આજ
જાના વેળાંછે તેથી તે જ કરેછે તે ધાપછે. આપણાં ક-
રમ વાંકાં કે પાશા અવળા પડ્યા ને વન ગયાં હું એ
કબોણું તેથી પરાક્રમને શું કરે મારા પીતાનો ધણો પ્રતાપ
છે તે આવેથી મને ખીચધણું કન્યા મળશે માટે માજી

તમે શોક તજો આપણે બાલનાનો અવસાર નથી. સહ
સમે સાવધાન માટે છાનામાનાં ગાંઠ હાથમાં ખેંચી રહો
આ સાંભળીને શુભદ્રાને શીસ ચઢી તે શુભેચ્છા બોલ્યાં.

મનકર છે.

ધીક ધીક ધીક તને ફેરવયા હરી ગરે,
આરબુનતણી સુત બીકણ શું પાપછે;
પપપાન કયું મુજ કમનણી બાણિજને,
દીન વચન શું વદે લાજ તારી જનપદે;
આરબુનતણી નાગ પ્રપવીમાં લાજ જનપ,
આયુધ ધરીને ઉઠ દેવ તને શા'પછે;
એક એકને પિણીને માર કરી સંગરાગ,
દ્વારીકાંપુરીમાં સાલ જ્યાં શ્રિવકુરાય છે.

અભિમુન—વળી કેમ ભુલી તાના ક્રમે અને બળીભદ્ર-
જીએજ આ ઉત્પાત માંડ્યો છે ને ત્યાં જઈ
શું કરવું છે.

શુભદ્રા—ભાઈ બળિભદ્રનું અને દુર્યોધનનું એક મન છે
તેથી બળીભદ્રજીએ ફેરવ્યું ને પાંડવને શ્રિક-
મનો પ્રતાપ છે માટે તેમને મળવાથી આપણું
કાંઈ સારૂ થશે માટે તુ બીજાં બ નહીં કરતાં
સાલ.

અભિમુન્ય—ગારે બેસવાને રથ નથી તે.

શુભદ્રાએ વીકુર પાસે કનક રથ રાજા કરીને આપ્યો

ને નેને ગાંધાશ મારગે ઉડાણ ઘોડા જોતરયા છે. પંચી
અભિમુને ગાયુધ પારણ કરી નાના પ્રકારના શણગાર
પેહેર્યા.

દોહરો.

કાને કુંડળ ઝળકતાં, કંઠે મુકતા હાર;
વેઠ વીટિઆ સોઠ્યાં, કઠી મેખળા સાર. ૧

કનકનો ખપ્પતર શરીર ધારણ કરીને બાણ ધનુષ ત
પગાર કરીને બાવન વીર બનીને કુંતોંગા પાસે આસા
ગાગી ને પ્રભાતને પોરાર સુભદ્રાને. અભિમુન રથમાં
બેસીને દારિકાને રસ્તે પડ્યાં, સુભદ્રા રથ હાકે છે. ને
આં ઘણા સારા મુકન થયા.

દોહરો.

સુભદ્રા કે પુત્રને, શુકન થયા શુભ પર;
મનોરથ પુરી આપણે, આવિશું હૃદયે ઘેર. ૧

માણ આપણે રથ હંકારીને જન કરતાં વેઠેલાં ભય
જા. એમ માલ્યાં પંચે જાય છે ત્યાં માહી વનમાં ભુલા
પડ્યાં. ને ઘણું કષ્ટ પામવા લાગ્યાં.

વઘદરબી વનમાં વલવલે એ રાગ

હેડંબવન ઘોર ગાનતું; મોટા ગીરીવર પાડું;

રથ ચક્ર પંચે પજે નહી, ઘણાં ઉમાં છે તોડ. ૨૬.

ઠાવેલી દક્ષિણ દિશ છે; રેવા ઉત્તર દિશ;

વનસ્પતિ ભાર અઠાર છે, મુજે નહિ દિન નિશ. હેડંબ. ૨૭

ઝિર, ખાખર, અરણી, ઘણી, નહીં પાપાણ પાર;
 ધાવડી, ધાગલ દેખતાં, કંપ રાજકુમાર. હેડંબ. ૨
 આવળ આંખાને આંખલા, કાચકી કંપ ધોર;
 આસોપાલવને આકડા, વન વિકટ અધોર; હેડંબ. ૩
 અગલિણ અળગા હું શું કરે, સાથે નાનોછે બાળ;
 પર્વતની મહી ગામતા, વાધ મારે છે કાળ; હેડંબ. ૪
 રથ અહીં થકી નહિ ચાલિઓ, સુશિ કુંવર સુભાળ;
 અગ્ની જ્વાળા પ્રગટાવવાં, મુકશુ જીવે બાળ; હેડંબ. ૫
 વૃક્ષ બાળી બાળ માહારા, કરે મારગ પ્રોઠ;
 અરજીન કરે તું પુત્રને, થયો શું દીગમૂઠ; હેડંબ. ૬
 વચન સુણી અભિમુન પછી, જિષ્ણું ધનુષ ત્યાં હાથ;
 અગ્નીનું બાણ ત્યાં સાંધીઉં, જીવે સુભદ્રા માત; હેડંબ. ૭
 અગ્ની પ્રગટિ વન બાળિયું, બાળ્યાં વન્ધવતિ સાર;
 રાક્ષસ સરવે ઢિલા થયા, થયો હાહાકાર; હેડંબ. ૮
 અભિમુન રાજવી કોપીઓ, બાળિયું બધું વત;
 ગંગાશંકર કહે તે પછી, આંચો હેડંબ તન; હેડંબ. ૯
 ત્યાં આગળ અભિમુન અને હેડંબાનો પુત્ર ને ગરોર-
 ગણ તેનું યુદ્ધ થયું.

લાવણી.

રાક્ષસ સર્વે ટોળે મળિઆ, હેડંબા તન આંચોઉં;
 મારા વનમાં કોઈ પેસે નહિ, ત્યાં આરથ કુણ લાંચોછે.
 મારીને મઠચુર કરે, હું હોશ રૂપમાં રાખીરે;

ક્રોધ કરી ત્યાં સદ્ધા લીધી, અભિમુન ઉપર નાંખીરે. ૨
 અરજુન પુત્રે શર મુકીને, શદ્ધા તે સતપ્તંડ કરી;
 ગટારગછ ત્યાં વૃક્ષ લગને, આંચો લઢાા મન ધરી. ૩
 રાજકુમારે ક્રોધ કરીને, ખાણ સાત મુક્યાં જ્યારે;
 પરાક્રમી ક્રોધ પુરૂષ આનો, દૈત્યપત્ની કૃષે ત્યારે. ૪
 દૈત્યે ગાયા કરીને વનમાં, ચોક્કા પાંચ હજાર કરચા;
 દ્વાદશ હાહાકાર કરતા, બળીઆ નહિ જાએ હારચા. ૫
 ગીરી શદ્ધા વૃક્ષ લગને, દ્વાદશ મારોમાર કરે;
 દૈત્યરૂપી વિક્રાળ દેખી, અરજુન સુન દીનમાંછી ડરે. ૬
 પાંચાણ પર્વત શદ્ધા આવે, અગ્નીના ગડકા ધાએ;
 વાધ વદનના દશદીશ વાજ્યા, વચગા અભિમુન ઘેરાએ. ૭
 દૈત્યપત્ની સૌ શીરપર ગાળે, ગટારગછ કે મારાને;
 અભિમુન વચમાં અકળાએ છે, વાત રૂદેમાં ખારાને. ૮
 સુભદ્રા કે પુત્ર ગાહરા, લાડ લડાળા આજ સુધી;
 પ્રાક્રમ તેનું અહીં દેખાડે, આંખા પેલા કાળ બુધી. ૯
 ક્રોધ કરીને ધનુષ કર અગી, ચીત ધણી દંકાર કરચો;
 દૈત્ય અસુરી દ્વાદશ નાઠા, ગટારગછ મનમાંછી ડરચો. ૧૦.
 દોહરો.

અરજુન તન ક્રોધ મઢ્યો, કોર્યો ભિચસેન તન;
 ગંગાથંકર કહે કરી, સંજ્ઞન ધરજે મન. ૧
 અભિમુન્યે ક્રોધ કરીને ખાણ મુકીને ગટારગછને
 પૂરીપાન કર્યો. ગટારગછ ધરણી ઢળ્યો ને મુખમુખ શવ

લુહી ગયો ને એના વનમાં ભંગાણ પડ્યું. આ વાત સાંભળીને હેડંબા વીસમીત પધને ફંત કરડતી ને બીજાળ રૂપ કરીને મારાગાર કરતી પુત્ર પાસે આવી ત્યાં પુત્રને મુઓ જાણીને અમૃત કુળાએ કરીને રાજવન કૃપા.

ગઢારગછ ઉઠ્યો એટલે અભિમુન્યના સામે પયો. ત્યાં હેડંબાનું વીજાળ સ્વરૂપ દેખી ને અભિમુન્ય દીલમાં કંપા લાગ્યો. સત્તાડના નેવડી રાક્ષણી જોઇને મનને ધોરતા રહેતી નથી. સુખદ્રા પણ ત્રાસ પાગવા લાગ્યાં. હેડંબા અભિમુન્યને કહે છે કે આરે મુંઠ તું મારા પુત્રને કેમ મારે છે તે માફ વન શા કારણ બાળ્યું? ત્યારે અભિમુન્ય બોલ્યો કે તારે ને તારા પુત્રનું મૃત્યું બાળ્યું છે. હેડંબા કહે છે કે પુત્ર શું જોઇ રહ્યો, પરવતને પ્રહારે એને ચુરાણ કર્ય. તેવારે ગઢારગછે આર જોજનની ધક્કા હાથમાં લીધી પરંતુ તે અભિમુન્યે ભાગી નાંખી ત્યારે ગઢારગછે માપા કરીને પીતાનાં આર સ્વરૂપ કરીને ત્રા-દશથી રાજકુમારને ઘેર્યો.

જેમ સાગરમાં પુર આવે તેમ અત્યંત જળ બાપી રહ્યું. રક્ષ વીરો અશુર મારે માર કરી રહ્યા છે ગઢાર-ગછે અભિમુન્યને પૃથ્વીપાત કર્યો. તેથી અભિમુન્ય મુર્છા-બાળને પડ્યો. ધરધર અભિમુન્યની કાપા પુત્રને છે એ સંભાળમાં તેની છાતી ઉપર શક્તિ આવીને પડી. તેથી ને-ત્રે તિમર આવી ગયાં ને શુભપુષ સરવે લુહી ગયા. એ

ખનાવ દેખીને શુભદ્રાને નેત્રે નાર આભ્યાં ને ત્યાં ધણી બી-
ભાવ કર્યો.

હુંસ ભણે ઓ ભગની મારી, ભીમકરાલ

કુમારીરે.

એ રાગ

અભિમુન્ય આજસ ગરડી ઊઠા, રૂવે સુભદ્રા ખાતારે;

આપણે દ્વારામતાએ જાણું, ઉઠાનેં યાવ સુખ સાતારે;

અભિમુન્ય. ૧

નેત્ર કમળ મુખ ચંદ્રસરીખું કામળ અંગ રહિઆણું ર

મુગ અખજાનું જોર કથું નહી, વૃગ વિણ કું દહનાણું ર;

અભિમુન્ય, ૨

જેલુધિદર પાસ નહી, નહી આવેળા અરજીનરે;

ભિમશેનજી આવોને વેઢેલા, રણ પડ્યો અભિમુન્યરે;

અભિમુન્ય. ૩

સેહદેવ નિકુળ દિપર મારા, વેગે ઓ વળતા આવોરે;

રૂદન થણું અખજાદીલ કરતી, અભિમુન્ય મારા જાગોરે;

અભિમુન્ય. ૪

માર દીવસમા પાંકવ ખાલી, પુછે અભિમુન્ય ક્યાંછેરે;

કુંતા મારી સાસુ પૂછે, કેવા ઉત્તર શો ત્યાં છેરે;

અભિમુન્ય. ૫

ગંગાશંકર વાણી વહે ત્યાં, રૂવેછે અરજીન રાણીરે;

કમપાંત કરતી બીલાવ કરતી, અવણ કરે ભીમ રાણીરે;

અભિમુન્ય, ૬

હોડરો.

હેડંબા વિસ્મીત પાડ, આ અરજીનની વાર;

દરાહીતો માહરી, હું કહી જીની વાર. ૧

એમ કહીને નાનુંરૂપ પારણ કહીને હેડંબા આવીને
સુભદ્રાને ચરણે લાગી. ને કહ્યું કે હું તમારી નોકાણીયું ને
ગરોગણ લીમસેનનો અંશજો. હેડંબા કહેજો કે હું અ-
ભિમુન્યને ઉઠાડું તમે શીકર પારશો નહી. એમ કહી અ-
મૃત કુંવા ભાવીને પ્રાણી છાંટયું એટલે અભિમુન્ય જાગીને
ઉઠ્યો. તે સુભદ્રાને ચરણે નમ્યો.

અભિમુન્ય ઉઠ્યો જાણીને ગરોગણ શક્ષા મેઘ મા-
ર માર કરતો આજ્યો. ત્યારે અભિમુન્ય પણ માર કરતો
ઉઠ્યો. હેડંબા સુભદ્રાને કહે છે તમે તમારા કુંવરને સ-
મજાવો ને હું મારા કુંવરને સગાવુંહું.

સોરઠો.

પરવત મેઘ અનાઈ, એજ અરજીનનો પુત્ર;

તમે ઇ પીતરાઈ, હું લીમસેનનો પુત્ર. ૧

એ સાંભળીને ગરોગણ તતક્ષણ કાઢીને આવીને
પગે લાગ્યો. ગાજી આઠલી માચી પુક પડી તે ક્ષમા ક-
રજો. અભિમુન્ય પોતાનો લાઈ જાણીને ગરોગણ મણ્યું
શયો. ત્યાંથી રથવાળીને ગરોગણને ત્યાં સરવે ગયાં
ત્યાં પથાકિયત માંડીને વાત કહી.

ભુવંગી હંદ.

સુભદ્રા—ગપા પાંડવો પંચ વનવાસ જ્યારે,

રક્ષાંતાં અમો હરિતનાપૂર ત્યારે,

અર્જુનભદ્ર પૂત્રી સુરેખા સુભલ્લી,

અભીમુન્ય સાથે સગાઈ કરાણી. ૧

કરી કોષ દુર્યોધને દીલ ખારી,

વિવા ભાગિઓ રીત ઝાડી વિચારી;

જશે જન એના હવે દ્વારકામાં,

લઈ જાય કંન્યા ધણી ધરશામાં. ૨

હવે તો અમારે જયું કરેન પાસે,

ધણા હર્ષથી આવતાંતાં વિલાસે;

ભુલ્યાં ભાન ભુલ્યાં પડ્યાં ભાઈ ખાંડી,

ધણું દૂખ પામાં થયું મુક જ્યાંડી. ૩

હોહોરો.

દ્વારાગતિએ થાયવું, વેગે આણીતાર;

જન અગમ જાયું હવે, આજ્ઞા દો આ કર. ૧

અભિમુન્યનો વિવા દોઢ થયાને લક્ષ્મણનો વિવા

થયો સાંભળીને ગઠારગછ કોપ કરીને ઝાલ્યો અર

કોરવના શાભારછે એતો મારા આગળ ધારાછે. દ્વાર-

કામાં જઈ પાદવ કુળ જોડે સંગ્રામ કરે ને જો હલધરછ

એ કામ કરે તો પડેલાં તો એનેજ માઈ. મુક કરીને

પાણ આપણી ઝાલ ઉપર કરીએ માટે હું તમારી સાથે

આવું. ને ધારજ રાજા હું મારા ભાઈ અભિમુન્યને કન્યા

પરણાવું તોજ હું ખરો. આ શાંભળી સુભદ્રા ધણી હર્ષ
પામ્યાં. સુભદ્રા કહેછે કુર્ષોચનનું આઠાર ક્ષેણી બસકર છે
ને બીજા રાત્રીઓ પણ આમ્યાં છે ને એની જાન નિઠળી
હયે.

હાહરો.

ભીમ કુંવર તવ ઉઠિગિ, હેડખવન મેલાર,
હાક અસુરની શાંભળી, મળિઆ ક્ષેણી અઠાર. ૧

ગઠારગછે હેડખવનમાંથી અઠાર ક્ષેણી દેવ લીધા
સાઠ લાખ પાળો, વીસ લાખ અસ્વાર, ધોળ યાગ, રાતો
એવા આર મહાશ્વ હાથી. ધન ફરી રહી છે. પવન ગે
રથ ખેડેછે. એની ઝીન દ્વારાગતી બહુ સરવે આવ્યા.
આભનુ-પુ ઘોડે સ્વાર થયો છે, ને ગઠારગછે હાથે
બીરાજીઓ છે ને સુભદ્રા રથમાં બેઠાં છે.

એ સરવે જશ્વસોત રવા નદી ઉતરીને આગળ
આવ્યાં ને રાત દીવશ માલતાં હસ દીવસે દ્વારકાપુરી બે
જોજન દુર રહી ત્યાંથી આવતા ગોવતા તારે આવ્યા ગ-
ઠારછે દ્વારકાની ખાહર બસેકર ઉતરી હેરા તંબુ મેઘા
આ કટક ગઠારગછની ગાયાત્રીને લીધે કાઢ હેખવું નથી,
ફક્ત શ્રોકમ ખધો મર્મ જાણે સરવે જાણાએ ભાવન
કર્યું ને સુર્ય અસ્ત પામ્યો ને પછી આર પાહોરની રાત
વીતીને પ્રાણસકાળ થયો એટલે કોરવની જાન આવી. હું
ચોખન આવ્યો શાંભળી ખળદેવશ્યે સહુ-સામગ્રી મા-

કલી તેની સાથે કેસર, ચંદન, પાનખીડાં પાણી મોકલ્યાં. પાંચ પાતાના સાથ સમેત બજારની સોભા નિખંતા આવ્યા. આવીને સહુને નમસ્કાર કરીને અન્નો અન્નભિ-
 ઠીને આલીંબન દીધાં લક્ષ્મણને કેસર ચંદન છાંટીને હાથમાં પાનનાં ખીડાં આપ્યાં, એવી ઘણી પ્રકારની જાનની આગતા સ્વાગતા કરી એમ રાત બીતી ગઈ ને પ્રાત્રસદા થયો અને લગનના છ દીવસ રહ્યા એટલે મુરખાને પી-
 ઠી ઝોળી—માનુની મંગળ ગાય છે.

ગઠારગ છે વીચાર કરીને પાતાના પાંચ હજાર જોધાને જામાબીને હુકમ કર્યો કે તમે સરવે જાણી શાક ભાજી મેવા ફળ ફળાદીનું રૂપ ધારણ કરીને કૌરવ જળમાં એવા ડેર ડેર હાટ પ્રગટ કરો એ હુકમ પ્રમાણિ સરવે દેવ માયાવી, શાક ભાજીનું રૂપ ધરીને કૌરવસેન-
 માં રહ્યા; (તોટક છંદ.)

મગશિંગ સિતાફળ સપણ છે, રિંગણાં વૃષિયાં કમંદકણ છે;
 તડખુચ રતાણુજ કાકડી છે, વળિમુરણ પારજ પાપડિ છે. ૧

એમ ઘણી પ્રકારનાં ભાત ભાતનાં ફળફળાદી નમરના અને જાનના સરવે માણસ પાતાને ઘેર મેષ જન્ય છે. ધરમાં શાકભાજી મુકે છે એટલે માયાવી દેવ પ્રગટ થઈ માણસ તોફાન કરે છે ધરધેર સજસ ટોણ વળીને જ્યાં છે— વળી ઉજસેનના ધરમાં ને વાસુદેવના ધરમાં એ રાક્ષસે સ્ત્રીઓને પાણી નસાડીને ધરમાં ફરી વળે છે.

ધરમાં ડાઘથી જવાતું નથી, ને બધી રાંધેલી રસોઈ રા-
જસ ખાઈ જાય. છપતકોટી જાણવા નારીઓને
નવચ્છી કરી નાંખી છે તેથી તે ધરમાં આગતેમ ભમે
છે ને જનમાં ભંગાણ પડ્યું- અથ ગળ ત્રાસ પામીને
નાસે છે. દુર્ગોષનના ડેરા આગળ સરવે લક્ષ્મર આવી
ગયું છે. ને ડેર ડેરથી ગાણસો ખીને નાસ્તાં ફેર છે.
રાતાં નેત્રવાળાને વીકરાળ શ્વરૂપવાળા હાંત કહડાવતાં
નગરમાંપહુ ભંગાણ પાડેછે. નગરના મોકાએ અને બ
જિભદ્રછએ કમને વીનંતી કરી કે માહારાજ આ શોકા
પ ધરમાં ડાઘથી રહેવાતું નથી ને ડેર ડેર દેત્યનાં ડાળાં
ફેર છે. ત્યારે કમ ખાલ્યા.

હોહરો.

વિવા વિગતે માંડીઓ, પૂજ્યા નહી ગણિશ;
રેદ્ર કળશ નિસરિ ગયો, ઉપ-ચો ગણપતિ વેશ ૧
ત્યારે ગટારગછે પાતાની માયા અસોપ કરી દીધી
ત્યારે ત્રીલુવનપતી મનમાં હસ્યા—

પછી ખીજે દીવશે ગટારગછે દેત્યને હુકમ કર્યો કે
આજે કારવનો બધો પધસો હરી બાવીને ઓઓને નિ-
ધન કરો. એ હુકમ સાંભળીને ડાઘ રાજસ હાથી ડાઘ
ચોડા એમ સજ્જગારીને ચોટામાં રાખેલા છે વળી રમને
બળદ જોડીને શીભીત કરી મુક્યા છે ઓઓના શીભા
મહીજ સરસ ખની રહી છે ને તે વેચવા ઉટલાએક

જાણા છે.

એ વાત દુર્યોધનને માલગ પડી તેથી તે રણિઆત થતો યોદ્ધામાં આવીને સોદાનરને હાથની કિમત પુછતા લાગ્યો. હાથવાળો ખોલ્યા એ હાથના લાખ રૂપીઆ કિમત છે તે તમરાધી લેવાઈ સકાશે નહી.

સાહુ પ્રધાન રાજાને કહેછે કે માહારાજ આવો અમુલ્ય હાથનો આ ગુણથી કાંઈ લેવાઈ સકાશે નહી પણ દુર્યોધનને તે નહી માનતાં રોકડા રૂપીઆ ગણી આપ્યા હતાં લેતાં તે ન છીક પણ થઈ દુર્યોધન લાખ રૂપી ન ગણી આપીને હાથ પોતાના ઘેર લેઈ ગયો પછી બીજા દિવસે હાથી મરણ પામ્યો તથા દુર્યોધનનાં જ્યો પદસો ધુળ મળ્યાં ને અમક લાણીક જાણી રાખાને ધન વત લોક હતું તે સરવે નિરધનને લાભાર થઈ ગયા આ બધાં બેઠા કમલ જાણી છે, પછી ગંઠારગછ કેવી રીતની મા-યા કરે છે.

ઓપાઇ.

ગંઠારગછ કે' સહુને વાત. દાતીશ થાઓ વીખ્યાત;
નવરંગ વસ્ત્ર કરા આઠાર, હાટ કરાને હારે-હાર. ૧
ઝીણા પોતાને જારિઆણ, ગાળા કરના અસુર પ્રમાણ;
હળ ધરઆપ્યા યોદ્ધા માંડ, વાત રૂદેમાં ધામી ત્યાં. ૨
પે'રાગણી રાજાને કહે, માટે વસ્ત્ર લેતા આદર;
આર લાખ નાણું વાપરી, સાત કોટડી વસ્ત્ર ભરી, ૩

અવર ખીન જાનૈયા જાપ, વસ્ત્ર દેખિને સેવા આપ;
ખાંધી ગાંઠડી આગળ જાપ, વસ્ત્ર વગર તે ખાલી થાય. ૪
એમ ઘણાં લીધુંધન, કાપ્યો છે હેડખાતન,
ધાવંતા તે ગિરધન થાય, દેત્ય સરવ ઠેકાણે જાપ. ૫

એમ કરતાં લગ્નનો દીવસ આવ્યો. તેથી પોતાની
માયા વિસર્જન કરી. ગટારગછે પોતાની કાઠીને શીશ
નામીને કહ્યું આજ લગ્નનો દીવસ છે માટે આપણે
અહીં જવતજ હોવાપ ને ગ્રહશાંતી થાય માટે એક વી-
પ્રને બાલાવી લાવું, એમ કહી એક વીપ્રને પકડીને સુ-
ભદ્રા પાસે આવ્યો. ને બ્રાહ્મણ તે મનમાં ઘણો ત્રાસ પા-
મે છે. ત્યાં સુભદ્રા વાણી જાણ્યાં માહારાજ મનને કાંઈ
અંદેશો રાખશે નહી, આ અન્ન ભેદને ભાજન કરા. ને
શાંતે તમારે ઘેર જાજો. બ્રાહ્મણ કહે છે, ખાઈ મને આઠ
કાણે શા કારણ નેક્યો છે. ગટારગછ કહે છે માહારાજ
આજે જાણ્યા છાનામાના ખેતી રહ્યા. હવે દીવસ અઢ્યો
ને માંજીશુનો વખત થયો, તે વેળાએ ગટારગછે દે-
વની સ્ત્રીઓનાં રૂપ ધારણ કર્યાં.

રાગ આખાહરણનો.

હારે બની ચોખ્ખા નૌતમ નાડીર,
હારે ભીમ કુંવરે ગાયા કરી સાડીર;
હારે ત્યાં તો નિકળી નેવાણ ખારીર,
હારે તેના પુત્રે દેવ પરિવારર.

હાંરે વસ્ત્ર અનુપમ નિલાં આરરે,
 હાંરે મરણા યોજીને સુંદર પાંજરે;
 હાંરે યોદ્ધ પંદર સોળ વય નાશીરે,
 હાંરે શિર કુલ શર રાખડી સાશીરે ૨
 હાંરે ગોતી માર્છિક પાંચી બગાયરે,
 હાંરે કંઠે હાર તણાછે ભરાવરે;
 હાંરે શોભે કનક એકાવળ હારરે,
 હાંરે દંત ખત્રીસ કળીકળે સારરે. ૩
 હાંરે દંતે કનક કનક કેશી રેખરે,
 હાંરે ગિલાવડી માંદલો ભાળ પેખરે;
 હાંરે આલ સપુરા હંસની આલેરે,
 હાંરે એતો દ્વાશીકાં નગરિમાં માલેરે, ૪
 હાંરે કાનેઝાલ ખરી માંહુ કુલરે,
 હાંરે પેયાં ધરેણાં અંગે અમુલ્યરે,
 હાંરે શોળ શૃંગારસાજી સહુ બનપરે,
 હાંરે શંખાશંકર મુખધા ગાયરે. ૫

દોહરો.

છાળ વસ્ત્રની કર ધરી, કુમ કુમ કંકુ પાળ:
 ત્રીકળ ફોકળ હાથમાં, લાઇ આવી તત્કાળ. ૧
 બઠોરગછે માયા કચીછે તેમાં કોઇ વરની વડી આ
 ઇ, કોઇ ખેન, મા, મામી, કાકી એમ સરવે બનીને રૂ-
 મમુમ કરતી બળીભદ્રને ઘેર ગયાં ત્યાં રેવતી શામા આ

બાં તેમને જળપાન કરાવ્યું પછી સરવે સ્ત્રીઓની ધર-
માં હુઆહુસ થઈ રહી. ત્યાં શીતળ જળપાન કર્યાં પં-
ખાએ કચીને પવન ઢોળાવ છે તે સમે વરની કાકી જા-
ત્યાં કે વરની મા, કહે છે કન્યાનું મોં દેખાડો.

પછી ૨ વતી ઉઠીને સુરેખાને લાવ્યાં તે કાકીએ
પાસે જાલાવીને જોઈ ત્યાંથી વરની બેને લીધી. ત્યાંથી
માતી માસીએ એમ જોતાં જોતાં છેક આધે વરની મા,
પાસે કન્યા ગઈ. એટલે વરની મા જ ગામનો કુંવર ગ
ઠોરગછ તે જાળામાંજેઈ પરપંચ કચીને કન્યાને લેઈ ચાલ-
તા થયા. ને સુભદ્રા પાસે આવ્યાં.

દોહરો

વહુ ત્યો કાકી તમ તણી, મુજ પાંધવની નાર;

લગન શમે પરજાવજો, જાઉ હલધરને દ્વાર. ૧

આ બ્રાહ્મણ વરકન્યા પરજાવશે એમ કહી ત્યાંથી
ગઠોરગછ કન્યાનું રૂપ ખારણ કચીને પાછો ત્યાં ગયો
એટલે વરની કાકીએ કન્યાને લેઈને તેની મા રેવતીને
સોપી ને ત્યાંથી સર્વે સ્ત્રીઓ ઉઠી ધેર આવી ને આ
કપટ કોઈ જાણતું નથી. કન્યાને માત પીતા ધણુ લાડ લ
ડાવે છે ને આનંદ થઈ રહ્યો છે. પણ આ અંતર જામીને
તો કાંઈ અજાણ્યું નથી.

ગીતી છંદ.

રેવતિ પાસે પૂત્રી આવી કે'છે ક્ષુધા મને લાગી;

આપ મને આવડે, માડી માડી કુંડું માફ માગી; ૧
 રેવતી—હે પુત્રી તું ઝાણુ શુ આણિ છે. આગણિ પા-
 વાની થી ખાટ છે. જા, પેલા ઝોરડામાં ભાંત
 ભાતનાં પકવાન ભંધો છે ત્યાં જઈને પા. આ
 સાંભળીને તતક્ષણ. પુત્રીએ તાણ ઉઘાડીને
 જમ ફરાળ કરે તેમ બધો ઝોરડો ખાલી કર્યો.
 બટોરગળ રૂપી પુત્રીએ ઝોરડો ખાલી કરી
 સાંકળ વામી. પાછી મા કને રડતી આવી.

દોહરો.

ધણી કઠણ એ સુખડી, પાધી નહી ખવાય;
 પાળ તોહરું સુખડું, મૂળ પાગણી માય. ૨
 રેવતી—ત્યારે ખીજે ઝોરડો ઉઘાડ, તારા ખાતાં વધશે
 તે જાન ખાશે. આ સાંભળી કુંવરી ખીજત
 ઝોરડામાં જા બધું સવાડા કરી પાછી રડતી
 આવી, અરે મા આવાં પકવાન કોણિ કર્યાં છે
 કે મોંમાં ઘસાતાં નથી,
 રેવતી—પેલા સાન ઝોરડા પકવાનથી ભરેલા છે તેમાં
 થી તમને રૂએ તે ખાઓ તમારા કોણિએ હાથ
 ઝાલ્યા નથી. સુરેખા કહે કાંઈ અથાણું હેમ તે
 જરા ખવાય, રેવતી કહે હો ઝો અથાણાના
 ઘડા ભર્યા વારેવારે મારો જી. શુ બેઠો, (એમ
 કહી રેવતી જ ઘરને કામે લાગ્યાં.)

(૨૯)

ગઠારગછે વિચારયું કે હવે માથે કામ થયું, એગ
કહી ઓરડાનાં તાળાં ઉઘાંડી સાતે ઓરડા ખાલી કર્યા
આ બનાવ દેખીને રેવતી ધણાં વિસ્મીત થયાં, ને મ-
નને વિશે ઉઘાટ થવા લાગ્યો. જ્યારની પુત્રી આવીએ
ત્યારની આખા કરે છે ને બધા ઓરડા ખાલી કર્યા-
(એમ ધણી અંદરે ઉત્તન થવા લાગ્યો) એવે બળીભદ્ર
આવ્યા તે રેવતીજીનાં વચન સાંભળી મહા રોપાકાંત થવા
આ કોરવના અસંખ્ય ગાંજીસને હવે હું શું ખવરાવીશ
આ પુત્રી તો ગારો છવ લેવા ખેડી (એમ ધણી કલેશ
થવા લાગ્યો.)

એવામાં કમ આવ્યા. તે કહે મોટાભાઈ આવ તમે
કેમ આમ વઢવાડ માંડીછે. ઘરની વાત ડોષ જાણશે.
બળીભદ્ર કહેછે અરે ભાઈ આ છોડી બધાં પકવાન ખાઈ
મઈ હવે જનને શું ખવરાવીશું રાખ, કમ કહેછે. અરે
ભાઈ જરા વિચારીને ખાલ્ય એટલી છોડી તે આટલી
બધી સુખડી ખાઈ જાય.

આ સાંભળીને બળદેવજીને માથા સુખી ઝાળા લાગી.
બળદેવ—ભાઈ ત્યારે જુઓ એકે ઓરડામાં કટકો
એ છે.

કમ—ભાઈ રાગજી થઈને અશુભ વચન કયાં કાઢો
છો જનને પકવાન વીના અનતો મળશે ખીજી કામ
કંઈ કરે હમણાં ભગનની વેળા થશે.

ત્યાર પછી સગાં સહોદરની નાસીઓ એકઠી થઇને
ત્રાંખાંકુડી લેઇને ગાતી ગાતી દુર્લોખને માંડવે આવી
ત્યાં આવી વરરાજને તેજ કુલેલથી નવરાત્રીને આચાર
કર્યા પછી દુર્લોખ આદી સરવે ખળિભદ્રને ઘેર કેઇ
ચીતનાં જાય.

મનહર છંદ.

નાવણ કરીને વર, તીલક કરે કપાળ;
કેશર અંદન કેરાં, છાંટણાં છે શોભતાં;
કુમ કુમ રંગરોળ, ચોર્ધે ઝાકગ ઝોળ;
સુભટ છે અશવાર, શેનગાંડે ઝોપતા;
કરણ શકુની દુસ્પાશન કામચાર્ય શુર;
શુશરમાતણી સાથ, જિન્ન રાય સોભતા;
સત ભાત ગળ્યા ત્યાંય, આવિઆ પ્રધાનાદિક;
એમ એંગ ઉમંગથી, મળ્યા ખડુ ઝોપતા. ૧
એંગ સરવે કૌરવ જન ખળિભદ્રને ત્યાં ગયા ત્યાં
કસેનની નાર તથા રેવતી પુંખતા આવ્યાં.

દોહરો.

છડી પીડી હાથ લેઇ, કર્યા સરવ આચાર;
વર નાશિકા શાહીને, સંપુટ ઝીણો સાર. ૧
અંતરપટ અળગો કરી, વર માંડવમાં જાય;
સાથ સરવ ત્યાં શોભતો લગન શમય ત્યાં થાય. ૨
ત્યાં વરકન્યાને માંપરામાં બેસાર્યાં ને ત્યાં ગર્જા

આરંગોર ખેંચા છે. ત્યાં લગ્ન વેળા થયે હસપર ૭
કેવી રીતે કન્યાદાન દે.

રાગ ગુજરીના

ગાંડપમાં માયરં રચું વળી જોતા ગણિયા લોકરે;
કાઠક ખેઠા કાઠક ઉભા, કાઠને નહીં મન શોકરે. ૧
દોરવ દળ સો ટોળે ગણિયું, સન બાંધવળી જોડરે;
નોતમ નાચી ગંગળ ગાતી, પુરે મનના કોડરે. ૨
ભિરમ પિતાને ધોણ ગુરૂ, વળી કપાઆર્ષ મહા મુન્યરે;
અચરથાગા, કરણ શકુની, રહિ નહીં કાંઈ નુન્યરે. ૩

રાગ આખાહરણનો.

મોંગરામાં, પરણિ તે વર કન્યાપરે,
,, માનુની મંગળ ગાયરે,
,, આરોપી કંઠવર ગાળરે,
,, બેઠી સુરેખા પાળરે. ૧
,, હસ્ત ગ્રહે કન્યાપરે,
,, લક્ષમણી ખુશ થાયરે;
,, કન્યા કર ગે.જો બાઝોરે,
,, વરનો દેખી દીક્ષ દાઝયોરે. ૨
,, કન્યા દાસે તે આતી રૂડીરે,
,, પહેડી છે દેકણ ચુડીરે;
,, કન્યાએ રૂપ પ્રકાશ્યુંરે
,, દેખી કહેવર આશુંરે. ૪

રાગ. બીલાવર.

કન્યાએ ક્રોધ જણાવીએ. એ રંગ
 કન્યાએ કર ધણી આંખીએ, વર બાકુળ અંગ;
 મુખ વદન ખીહામણું, દેખી યચો ગતી ભંગ. કન્યાએ. ૧
 મામા ચકુની એ સાંભજો, કહુ રાત્ર વચન;
 જીવતો માહારો જાપ છે, કન્યા વિકટ વદન. કન્યાએ. ૨
 મામા વચન તહીં ખોલીઆ, સાંભજોને ભુપાળ;
 કોરવદનમાં પ્રગટીએ, જાને રહ્યોરે શીઆળ. કન્યા. ૩
 ગદપા બે ઘટ્ટાકા બેશી રહે, ચાકી ખાંધે આ વાર;
 કન્યા તુને પરજાવશું, કરશું જપકાર. કન્યા. ૪
 કન્યાએ ક્રોધ કરી ધણી, કર આંખો એવાર;
 આસ પાડીને ઉભો યચો, લક્ષ્મણી કુમાર. કન્યાએ. ૫
 વાને વંટોળ યચો ધણી, યદ સુધયુષ જાંહ;
 પવન કુંવર પુત્ર ઉઠીએ, લીધો ગંડપ ત્યાંહ. કન્યાએ. ૬
 દોડી માલ્યો તેડ દોડ્યો, આબ્યો કાકીની પાસ;
 પરણી અભિમુખ પ્રિતયા, રાખી મન અભિલાષ. કન્યા. ૭
 વાને વંટોળ અતીઘણી, પડે કાંકરા આંખ;
 ગંડપ શોધ્યો જડે નહીં, એવી માયાની ઝાંખ. કન્યાએ ૮
 સુરેખા સોધી જડી નહીં, જીતુએ મંદિરને માળ.
 ગંગાશંકર મુખથી વદ, પડી રાહુને ત્યાં ફાળ. કન્યા. ૯
 સુરેખાની એમ ધણી જાળા જાળ યદ. પરંતુ મં-
 ડપનો કાંઈ પતો લાગ્યો નહી. રાહુ કેહેવા લાગ્યા કે

વંટાળીઆમાં મંડપ ઉડી ગયો હશે?

એમ વીચાર કરતાં રહ્યાપણ ગઠારગછ કન્યાનું હ-
રણ કરી ગયો છે તેની ટોઇને માલગ નથી. (એ વાત
અહીંથી રહી.)

(હવે અભિમુખ્યનું અને સુરેખાનું લગ્ન કેવી રીતે
યાપ.) તે મંડપમાં જ પેલો આજ્ઞાણ હતા તેને ખસાર્યો
ને કહ્યું કે ગહારાજ તમે આ વર કન્યા પરણાવો આ-
જ્ઞાણે તેમને પશ્ચાત્તાત વીધી કરીને પરણાવ્યાં. તે રામ-
એ શ્રીકૃષ્ણ આજ્ઞાણનું રૂપ લેઇને આ ઠેકાણે આવ્યા.

તેમને શુભદ્રાએ ઝોળાખ્યા—તેથી ક્રમને સારા આ
દર સન્માનથી આસન આપ્યું. ત્યાં હાસ્પતિનોદની વાત
કરતાં વીર ભગવાને કહેછે હવે આપણે શ્રી ચિંતા છે એ
ગ કેટલીક વાત કરીને શ્રીકૃષ્ણ પાતાને ઘેર આવ્યા. અગ
દેવગ્રાએ આવીને ક્રમને સંધળું વૃતાંત કહ્યું શું સુખ ર-
હ્યાછો કન્યાનું હરણ થયું. ને જાન કેમ પાછી જશે કો-
રા ગહાખણિયા છે માટે ગહારાજ એ શ્રી રીતે ઘશે?

(કન્યાને પત્તો લાગ્યો નહીં તેથી દુર્યોધન મહારા
વક્ત્રાંત થયો.)

એ સમયે ગઠારગછે દ્વારીકાની ખડાર રણરથના
રાણીને નીશાનનો ટંકાર કર્યો ને બાહ્યો કે કન્યા ગાણી
પાસે છે જોને લેવી હોય તે આવે. એ સાંભળી કૌરવના
જોષ્ઠાએ આવી સંગ્રામ આરંભ્યો.

સવૈઓ

આયુધ ચક્ર વિથળ મદા ફરણી નાગ ઝોળા ધણી ભરિયા,
 કૌરવનું દળછે જળપૂર પરાક્રમી શુભટછે ખકતરિયા;
 બાથાબરચા તિરતિરકશના વળિ કેદ કટારિને નરવરિઆ,
 નિષૈધ નિશાન દદામ અવાજ શુભિ જંગમસુર ધણી પર-
 વરિઆ. ૧

દોહરો

ક્રોધ કરી મન કોપિઓ, ખળિઓ ભીમકુમાર;
 દૌરવ દળમાં આવિઓ, માર કરે સંહાર. ૧

લાવણી.

કરણ કોપિઓ ભુજશર લીધુ, સેન મઢી સરદાર થયે;
 મિમકુવરે ત્યાં ક્રોધ કરીને, દૌરવ સનનુષ આવી રહ્યો. ૧
 ગાયઃ કરીને દૈત્ય વધાર્યા, અદાર ક્ષોણી દળ કરિયું;
 વાઘ મુખની દૈત્યો દેખી, દૌરવ દળ મનમાં ડરિયું.
 કોઇ માથા વિણ કોઇ ધડ વિના, અગ્નિનાત બડકા થાયે
 દૌરવ ચોષા મનમાં ડરતા, નવર કરી નવ જીવાયે. ૩

એમ દૌરવના ગાયસો લીગમૂઠ ધન રહ્યા-ત્યારે પ્ર
 ધાન દુર્વોધન પાસે આવી ફેહેવા લાગ્યો કે રાજનજ સહુ
 લશકર વિગામીને રહ્યુછે-ત્યાં સુસરગા ફેહે કે એ રાક્ષ
 શને મારી મકચુર કરે-એમ કરી દુર્વોધનની આજ્ઞા સે
 સાત ક્ષોણી લશકર સાથે રાજમાં આવ્યો.

મદોરગણના દૈત્ય ઉલ્કાપાત કરી રહ્યા છે ત્યાં સુ-

સરમાએ ખાણવડે વરસાદ વડાશોભ્યો.

રાગ ઝોખારણના.

નાજ ગોળા છુટે અતિ ખાણ, ગદા સાંગ અને પાષાણ;
એમ આત્મો સુશરમા રાપ, એના સામો અસુરપતી થાય ૧
લાલી શક્તિ અતિ વૃક્ષ નાંખે, ધણા બાણના તે જીવન્નપ પાણે
કુડી પર્વત દળ કરે સુર, ઉતરીયું સુશરમાનું શુર. ૨

કરે પર્વતની શીર છેદે, તેથી પામ્યા સુશરમા એદઃ
ધણા બોધા તે પામ્યા કુપ, તેને સાંગરસ્ય ધરનું સુખ. ૩

પગ પાંછા હઠાવે રાપ, દળ બાગ્યું પારેવાટ ત્યાં;
લેઇ આડને દળ કેડે પડીઓ, ને ગટેરગઇ ગહા બળિયે ૪
ધણા યુધ્ધા પછડાયા પૂર, ધણા રથ કર્યા ચક્રસુર;
દાર્પ થઇ કૌરવપતી બાણે, વૃષકેત ધણું શુર આણે.

સુશરમાનો રથ બાગ્યો ને કૌરવસેન્ય હાર પામ્યું.
એથી વાન દુર્યોધને બાણી—ત્યારે તે વેળાએ કરણના પૂ
ત્ર ને વૃષકેત હાકી ઉઠ્યો—ને કૌરવપતીની આત્મા લેઇ
ને રાણસંગે ચઢ્યો.

દોહરો.

કોપ્યો અંતરમાં અતી, રાજ કરણ કુંભાર;
વૃષકેત ઉભો રણ વિશે, ચોધા પાર હજાર. ૧

રાક્ષસને આજે હણું, ખાણ તણિ ટંકાર;
દેત્ય સરવ ઢોળે ગળ્યા, કોપ્યો ભિમ કુંભાર. ૨
વૃષકેતને ગારતા, સહજા ચોળન પાર;

- રાજકુંવર તે ખાણધિ, ચક્રચુર કરતો સાર ૩
 હેડંખા તન આવિઓ, લેઇવૃક્ષ તે ઠાર;
 રાજકુંગારે મૂકિયું, ખાણ એક તે વાર. ૪
 ભિમકુંવર ખરણી ઢાલ્યો, ઉઠયો કરી હેઠકાર;
 આંચો સહ્યા ફેંકવા, કટકા ઝીંખા ચાર. ૫
 દેવપત્નીએ કોપયી, લિધિ સાંગ મોહનર;
 કરણકુંવર ખાણા વળિ, ચુર કરે ગિરધાર. ૬
 ગંઢારગછ કોપે કરી, માંખા અપરંમપાર;
 લશકર ગન ડરનું નહી, નાસે નહી રણકાર. ૭
 ગંઢારગછ ત્યાં ગાજીએ, આકાશે સરદાર;
 કરણ કુમારે ક્રોધથી, ખાણ મુકિયું વાર. ૮
 ગંઢારગછ દગમાં પડ્યો, કૌરવ નાઠા જાપ;
 માંખું બશકર ચોંપયી. ગંગાશંકર ગાવ. ૯

આ સંગ્રામમાં કરણકુમાર મુછી પાછો ત્યારે દુર્યો-
 ધનદ્રોણગુરૂને ચરણે લાગ્યો હવે તમ વીના મારે ખીનત
 કોઇનો આશરો નથી. આપણી કન્યાનું હરણ થયું હવે
 તમે કરૂણા કરીને પ્રભાત થતાં સંગ્રામે મઠો એવું સાં-
 ભળીને દ્રોણાચાર્ય ક્રોધાચાર્ય અસ્વસ્થામાએ સંહુ સંહુનો
 રથ સંભ કરીને સેન્યાધીપતી ત સાથે રણસંગ્રામે આવ્યા.

ત્યાં ગંઢારગછની સેન્યા પશ્ચિમોપાસ બાપી રહીછે.
 દોહુરા.

આકાશે તે પરવરે, પરવરતા પાતાળ;

દ્રોણગુરુવિશ્વમે થયા, દેખિ દગ વિકાળ ૧
 મુસ્તક કીડે હાડતાં, ખડવીણ કરડે દંત;
 દેખી દૈરા દળસહુ, આંતા પામે અત ૨
 નેનું પર્વત સગીખુ શરીર છે. એવો ન ગરોરગછ
 પાર ચોળનની સહજા લેઈને આંચો તે દ્રોણગુરુના રથ
 । ચુરણ કરવા આંચો. ત્યારે દ્રોણગુરુએ મક મુકયું હ
 વે મક માયાવીને હજી નહી ત્યાં શો ઉપાય? દેત લોકો
 એ દ્રોણગુરુને ધણા આકળા કર્યા ને દ્રોણગુરુનું કાંઈ આ
 નહી. તે વારે અસ્વસ્થામાએ દૈત્યની પાછળ આવી
 ને રણનુર વગાડી ગર્જના કરી આણનો વરસાદ વરસા
 વીને ધણાક અસુર પૃથ્વીપાત કર્યા.

હાહરા.

મિગકુંવર કાપે મકયો, ખજિયો આવન વીર;
 અસ્વસ્થામા ઊંચર્યા, તારૂં ઊતરૂં નીર. ૧
 ક્રિપાચાર્ય ત્યાં કાપશું, આંચો રણ તતકાળ;
 શાંગ મક ગોળા વડે, આની કરિયો માર. ૨
 દૈત્યપતીનું સેન્ય દેખીને અસ્વસ્થામાને કપામર્થ
 ગતીભંગ થયા. તેઓ કહેવા લાગ્યા કે હું દ્રોણ આ અ
 સુરની જોડે કાણ લઢશે. આપણ પાછા વળો. આપણી
 જાન ખાણુની તેથી ભોજનનું કાગ તે અહીંતો આપણું
 મૃત્યું થવાનું એમ કહી પાછા વલ્યા ને દુર્યાધનને આવી
 ને કહેવા લાગ્યા કે માહારાજ ધણા ચોક્કા ધરણી દાવ્યા

ને એની જોડે કોઈનું મલતુ નથી. એવું સાંભળી દુર્યોધ-
ન જાણ્યો કે દુર્યોધન આપણા કેવા વીર્યવાર હતા કે-

હાહરા.

કન્ના લેઈ જવા તણી, કૃતિ મન ઉમેદ;
કર્મ વિચારયું આપણે, પાંડવ પામે જિદ. ૧
શવજાનું અવળું થયું, ધનુ હું પૃથ્વી હાથ;
પાત વિચારી આપણી, હશશે પાંડવ સાથ. ૨

ત્યારે દુર્યોધન જાણ્યો કે જે દુર્યોધન આ વેળા-
એ નીરાશ થઈ ખસેલું નહીં એવું સાંભળી દુર્યોધન પો-
તે ખીજા રાત્રીએ તદ્દપ્પાર કરીને અગ્નિવાર લોહી બ-
રાકર સાથે રણસંગ્રામે મદ્યો.

મનહર હંદ.

ક્ષોણી અગ્નિવાર દળ બળવંત બહુ શુર;
શત ભાત તણી જોડે ભુરી શ્રવા શલ્યછે,
પરાક્રમી પ્રોઠ રાય ભગદત શકુનીને;
વિરૂપાક્ષ રાયડેલુ શેઠદત્ત શુરછે;
વિરભદ્રછે શુભાશ ભગદશરથા જોડે,
આયુધ ધરે શુભટ દરમાંહી સાંગ છે;
કટારીને તરવાર ખાણુ ધનુશ અપાર,
નાળ ગોળા મક્ક અને ફરગી ત્રીશૂળ છે. ૧
એમ નવરંગ શોભાયા સેન્ય તદ્દપ્પાર થયુંછે સ્ત્રીર;
ઉપર છત્રઅમર ઝળઝી રહ્યાં છે નીરાશનાનાદ થઈરહ્યાં છે;

ગોટરગછ રાણ વિશે અડધા ઝાટલે હાહાકાર થઇ રહ્યો.

હાહરો.

રાણધના રોખો ઝૂંતર્ય, શકળ શુભટ ત્યાં શુર;

દુર્ધોષનના મા, રથી, દળમેળુ સાગરપુર,

૧

સામા સામા દળ આવી રહ્યું છે ને ત્યાં ખાણવડે આકાશ

છવાઇ રહ્યું છે સહુ રાજા કોપે અડધા તે સમે અભીમુખ

સકળ રાણગાર સકળને રથમાં બેસીને રાણ વાંશે આવ્યો

અભિમુખને દેખીને ધાણાક ફોરવ પાછા હકપા ને જાણ્યું કે

આતો અરજુન આવ્યો દુર્ધોષના બાદ્યો કે દુરપારાન શુ

બુવોડા આઠ અરજુનના કુવરને મારીને અકચુર કરો.

રામ. (વ્યસ કપામાં ગાય છે ત સાખી.)

અરજુન તન લશકરમાં આવી, શરએક કરમાં લીધું;

તે ખાણ દ્રોણચૂરને સરણે બાંધેને પુત્રના ક્રીધુ. ૧

તે ખાણ ત્યાંથી પાછું ફરેને, બીજું કરમાં ગ્રાસે;

દુર્ધોષનપર આવિયું, ને શર લશકરમાં મારે. ૨

બીજું ખાણ ત્યાં કરમાં લીધું ને સહસ્ર અંદાકાર;

ખાણ તેણી વરસાદના વરરયો થઇ રહ્યો અંધકાર. ૩

ખાણ તેણે વરસાદના દેખી, રોખા ચોંધ અનેક;

ફોરવદળ સહુ ટુટી પડ્યું, અભિમુખ ઉપર છેક, ૪

અકનાળ ગોળા ફરશીયા કંપે રાજા કુમાર;

ધનુષનો ઠંકાર કરી ત્યાં, મારવા બેધ અપાર. ૫

દુર્ધોષનનુ છત્ર ઉડ્યું, અભિમુખ શુ સારદાર;

કૌરવદળ જ્યાં કાપીયું ત્યાં આંચો ભિગકુંભાર. ૬
 ગઠારગછ ત્યાં પરવત પછને, પડીઓ દળ ગોઝાર;
 ચોષા તે સરવે યુધ કરતાં, કૌરવ પામે હાર.
 ભંગ થતી થઈ મુગટ પડીઆ, પડીયાં કુડળસાર, ૮
 કૌરવ દળ ભંગાણુ થયું છે, થઈ રહી નાશાનાસ,
 મુસ્તક કર ધરીને સહુ બેઠા કૌરવ પાગી ત્રાસ. ૯
 અંકાંત સરવે ટાળે ગળીઆ, વાત વીચારે મન;
 ગંગાશંકર કાંબ કરે, સહુ ચીત ધરે સનન ૧૦
 દોહરું.

વાત રહી આ આટલે, ખીછ નીપછ વાત;
 ભિગકુંભાર માયા કરે, ઉપ-ચો અતી ઉચાટ. ૧
 ગોરગછે દેવને આજ્ઞા આપી કે તમે કૌરવ (સો-
 ભાઈ) ખનીને હસ્તિનાપૂરમાં જાઓ—ને કૌરવની સહુ
 નાગીઓને નગ્ન કરજો—કારણ કે ભરી સભામાં મારી
 કાઢીનાં ચીર ફૂંચેને ઉત્તરમાં હતાં—એ હુકમ કમુલ
 કરી સહુ રાક્ષસ ગંધારીના પુત્ર પછને હસ્તિનાપૂરમાં
 આંબ્યા—ને તે સહુ આપ આપને મંદીર ગયા. ત્યાં સં
 દ્યાકાળ થયો. ગંધારીએ જાણ્યું ને મારા પુત્ર ઘેર આ
 બ્યા. તેથી તેઓને પુછવા લાગી કે ભાઈ જનની શીર
 થઈ પુત્ર જાહ્યા કે મા અમે પછી વાત કરીયું અમે થા
 ક્યા પાક્યા આંબ્યા છીએ ને વળી રાત પછી ગઈછે.
 પછી સરવે જાણી સહુ સહુને ટેકાણે સુતા ત્યાં તે

ના ખાઈડીઓ ઝેઝેના સેવા કરેછે, એવે એવું માપાવી
એ જાતાનું રૂપ પ્રકાશવા માંડ્યું.

દોહરો

કરણ મરણ લેખા કરે, દીસંતો વિકાળ;
રેખી નાચી નાસ્તી, વચ્ચે નાંખતા ખા'ર. ૧

કોનું વફાવે વાંકડું, નાચી થયે નગન;
સાસુ પાસે આપિયો, ઘણું વિમાસે મન. ૨

તમારા પુત્રને વારો. અગારાંથી ધરમાં રહેવાનું ન
થી. જનનગાંથી આંખાં ત્યારથી માહા ઉત્પાત માંડ્યોછે.
વિકાળ રૂપ પારણ કરેછે ને અગને નવચ્છાં કરી નાંખેછે.

એમ સરવે ઝોઝોનું નગન ટોળું સાસુ પાસે આ
વી કહેવા લાગીપતરાદર કેહેછે હૈયેન કુશળ છે? જો
કુશળ હોય તો તમે આમ રૂઢ શુ કામ કરોછો? જનનું
માન રહ્યું કે કાંઈ ઉત્પાત થયો? ત્યારે તે ઝોઝો ખા
લી. ગુરારગછ જો ભીંગનો કુંવર તેણે કંપાનું હરણ ક
ર્યું ને મુઠ્ઠામાં ફોરવે મરણ પામ્યા. અભિમુન સુરેખાને
મરણશે ને આપણું નામ જશે, ગાંઠે આ છબ્યાથી મરવું
ભલું—સાદેસમાયા કરીને આંખાં. તે ધતરાદરની આગળ
આવીને ઘણું કહ્યાં કરવાલાગ્યા. (આ વાત અહીંથી રહી.)

હવે પછિ રણ વિશે ફોરવે ચોખ્યા આગ તેમ ના
સેછે. ને તાહ તાહ પુકારેછે. (આ સરવે કારણ કમજીવન

ભિ) પછી ક્રમ અને હલધરજી યુદ્ધિ મઠ્યા ને કેહેવા લાગ્યા
 કે એવો ક્ષત્રી કોણ અવતર્યો કે આપણી કન્યાનું હરણ કર્યું.

એપાઠ

હલધર અત્યે જાલ્યા સ્વામ, ભા રા ભાધ અહીં આ કામ;
 જઈ આવું હું જણે જાંહ, જોઈ જઈ આવ્યો કુણ ત્યાંહ. ૧
 કહીને જાલ્યા પાદવરાય, રણ થાંભ રાખ્યો ત્યાં એ જનય;
 મામા કહિ જાલ્યા ત્યાં ખાળ, વચન સુણી હરખ્યા ગોપાળ. ૨
 ત્યાંથી જાલ્યા ત્રિભુવન રાય, દુર્યોધનની પાસે જનય;
 આપો આપ ગયા જુગદીશ, તવ દુર્યોધન નામે શીશ.
 જોઈ કિષું કન્યા હણી, નીચે આપું તેને ગણી.
 અરજુનતન માંહે આ કાર, તારે દેશ જવું નિરધાર; ૪
 ગદારગણનું છેદું શીશ, સાંભળજો સ્વામી જુગદીશ.
 તારે ક્રમ વદે મુખિવાણ, ગાસ ગયો રણમાં નિરવાણ; ૫
 કેમ મુખો નહીરે ભિગ લન, હેડંબા ઉદર ઉત્પન.
 ખળિયા ખાળજનું છે કામ, રાધે શું માંડ્યો સંભાગ; ૬
 કન્યા ગુણ ખત્રીશે સાર, પરણાવું ખીજ નિરધાર.
 પ્રભુજી એવી જાલ્યા વાણ, દુર્યોધનના કંપે પ્રાણ; ૭

હું આપણા સારા સાહે કહુછું—માટે હમણાં તમે
 તાકીદથી ઘેર જાઓ. પછી ખીજ ગીતે કરીશું—પછી ક્ર
 મની સાચી વાત માનીને સરવે ઉઠ્યા, ને થોધા સરવે
 અસ્વાર થયા પછી ક્રમહલધરજી પાસે આવ્યા, ને હલ
 ધરજીને વારવા લાગ્યા—તારે તે હલધરજી ક્રોધ કરીને

બાલ્યા. ફોરવજન સરવે પળીયું છે—ફોર્સીધન, કરણ, દ્રો
ભગુર, અસ્વસ્થાગા એવા એવા પડ્યા છે ને અરજીનના
કુંવરનું શું ગળુ કે કન્યાનું હરાણ કરી જાય કરના કહે છે
ભાઈ ફોરવ શાથી અજિયા થયા? એક કુંતા અને અરજી-
ન આગળ તો સરવે નાકા જાય—એક ભિગની ગદા સા
મે કોણ થનાર છે, તેનો છોકરો ગઢારગછ રહેડા રા
ક્ષીના ઉદરનો તે કોનો હરાબો હારનાર છે?

પછી એ ભાઈ અન્યો અન્ય કેટલીક વાતચીત કરી
રામજી અરજીનની નાસી ને સુભદ્રા તેની પાસે આવ્યા.
ત્યાં બંને ભાઈને નમસ્કાર કરીને આસન આપ્યું.

(અજિભદ્ર)

દોહરા.

બેની ક્યાં અજગાં રહ્યાં, આવો નહીં મૂળ ઘેર;

સાક્ષો ગંદાર આવશો, કરીને મુજ પર મે'ર. ૧

(સુભદ્રા)

આજ બેનના ભાત થઈ, જાણ્યો મગપણીવીર;

પાંડવ સાલ્યા વન વિશે, મેલ્યું મનનું હાર. ૧

વિત્રા પ્રથમથી, કર્યો મૂળ કુંવરશુ સ્નેહ;

ફોરવને તેડાવતાં, લગ્ન આચર્યું તેહ. ૨

અમ વિણ તેડા એમને, આવે તમશું ઘેર;

વિવા ભાગ્યો પૂત્રનો, એવી કીધી ઘેર. ૩

પછી સહુના દેખતાં રથ રાજ કરીને સરવે નિક-

ત્યાં સુરંગાને જતી જોઈને હૃતપરજી આંસુપાત કરે છે.

હોહરો.

પછિ રથ ખેડ્યો વેગથી, ખળિયો પવન કુમાર;

અન્યાય નવ ક્રાધો અગે, કરજે મન વિમાર.

વેગેથી હસ દિવસમાં, આવ્યા હેડું પવન;

પદામણી માલી લકી, આવ્યો હેડું તન.

કુંવર કન્યાલેછને આવ્યા એવી પદામણી હેડંબા
ને મળી. તેથી રળીઆત થતી સામી આવી. ત્યાં અભિ-
મુન્ય ક્રાધોને પાવ લાગ્યો. હેડંબા રતન સરખી કન્યાદે
ખીને અત્યંત ખુશી થઈ. હોહરો.

સૂત્રદા આતી યીઝીઆં, સફળ ફળ્યો અવતાર;

કંકણદારા હોડિયા, અંગે હરખ અપાર. ૧

એવી રીતે સુરંગાહણું થયું તેકરતા હરતા અંતરજન
ગીએ ફોરવનો નાદ ઉતાડી પોતાના પાંડવની આગરણખી.

અલપમતી થી વરણ્યું, કવિને તામું શીશ;

સજ્જન શાણા ખોલજો, જપ જપ જપ જગદીશ. ૨

ગંગા મન નિર્મળ કરે, સંકર પુરે આશ;

હર ભજવા હરનિશદીન, ગોવિંદ શ્રિઅપિનાશ. ૩

સત જોગણીપર સમને, શોભિત કાર્તિક માસ;

સુદ દશમિએ જનમિએ, ગંગાશર દાસ. ૪

